

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

*Επιμορφωτικό – υποστηρικτικό υλικό
Πράξη: «Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις δεξιότητες
μέσω εργαστηρίων» (MIS 5092064)*

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ 2014-2020» που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και
την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)

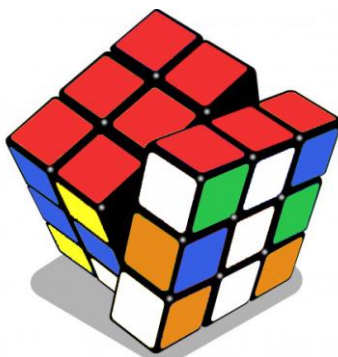
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

Παιδαγωγική και διδακτική μεθοδολογία προαγωγής των δεξιοτήτων στο Γυμνάσιο. Το παράδειγμα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Αγωγής	3
Παράδειγμα εφαρμογής της μεθοδολογίας υλοποίησης: «Παθητική, επιθετική και αποφασιστική συμπεριφορά»	4
Παράδειγμα εφαρμογής της μεθοδολογίας υλοποίησης: Συναίνεση.....	7
Πίνακας με ενδεικτικές παραπομπές στο ΠΣ ανά τάξη και σχολικά εγχειρίδια	11
Πίνακας με ενδεικτικά παραδείγματα και παραπομπή σε δοκιμασμένα προγράμματα της Σχολικής Ζωής και Σχολικών Δραστηριοτήτων.....	14
Παράρτημα με περιγραφή ενδεικτικών δράσεων.....	15

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΖΩ ΚΑΛΥΤΕΡΑ – ΕΥ ΖΗΝ

Παιδαγωγική και διδακτική μεθοδολογία προαγωγής των δεξιοτήτων στο
Γυμνάσιο. Το παράδειγμα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Αγωγής

Μαρία Χιόνη

Δεξιότητες 21ου αιώνα (4cs)
Δεξιότητες ζωής

Παράδειγμα εφαρμογής της μεθοδολογίας υλοποίησης: «Παθητική, επιθετική και αποφασιστική συμπεριφορά»

Βαθμίδα: Γυμνάσιο

Διάρκεια: μία διδακτική ώρα.

Αριθμός συμμετεχουσών/όντων: ένα τμήμα

Διάταξη του χώρου: καρέκλες σε κύκλο μέσα στην τάξη

Μέθοδοι: βιωματική προσέγγιση, διεργασία ομάδας

Δεξιότητες: κοινωνικές δεξιότητες/διεκδίκηση, 4cs δημιουργικότητα, επικοινωνία, κριτική σκέψη, συνεργασία

Υλικά: φύλλο εργασίας I, φύλλο εργασίας II, post it, κόλα A3/χαρτί του μέτρου, blue tack

- ✓ Οι μαθήτριες/τές κάθονται σε κύκλο και η συντονίστρια/τής της ομάδας κάθεται μαζί τους στον κύκλο.
- ✓ Η συντονίστρια/τής παρουσιάζει τη δραστηριότητα και ζητάει δύο εθελόντριες/ές, οι οποίες/οι θα παίξουν ρόλους (5')
- ✓ Η καθεμία/καθένας μαθήτρια/τής παίρνει από την συντονίστρια/ή ένα φύλλο με την περιγραφή της πρώτης συνθήκης που χρειάζεται να προσεγγίσει και αυτοσχεδιάζει
- ✓ Ο αυτοσχεδιασμός επαναλαμβάνεται για τις άλλες δύο συνθήκες με άλλες/ους εθελόντριες/ές κάθε φορά
- ✓ Οι μαθήτριες/ές που θα αναλάβουν τους ρόλους μπαίνουν με τις καρέκλες τους στο κέντρο του κύκλου.
- ✓ Η/ο συντονίστρια/στής αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία (25') ευχαριστεί τις/τους συμμετέχοντες και τις/τους συγχαίρει για το θάρρος τους.

Το σενάριο είναι το εξής:

Η Μαρία, 14 χρονών, μαθήτρια της Β' Γυμνασίου και ο Γιάννης, 15 χρονών, μαθητής της Γ' Γυμνασίου έχουν μια ρομαντική σχέση εδώ και έξι μήνες. Συζητούν, πηγαίνουν βόλτες, ανταλλάσσουν μηνύματα, αγκαλιές και φιλιά. Ο Γιάννης τον τελευταίο καιρό αρχίζει να πιέζει τη Μαρία να ολοκληρώσουν τη σχέση τους. Χρησιμοποιεί επιχειρήματα του τύπου: «όλοι οι φίλοι μου έχουν προχωρήσει», «η Κωνσταντίνα περιμένει ένα νεύμα μου και θα το κάνει», «έχεις κάτι αντιλήψεις...», «αν δεν το κάνεις να μη βλέπουμε».

Η Μαρία ανταποκρίνεται με τρεις τρόπους: την πρώτη φορά παθητικά (Α), τη δεύτερη φορά επιθετικά (Β) και την Τρίτη φορά αποφασιστικά (Γ).

Για να παιχτούν οι ρόλοι οι συμμετέχοντες/ουσες συμβουλεύονται τους ορισμούς που ακολουθούν (Φύλλο Εργασίας I):

Α) παθητική συμπεριφορά: το άτομο που έχει παθητική συμπεριφορά δεν διεκδικεί τα δικαιώματά του, δεν εκφράζει τις επιθυμίες και περιμένει από τους άλλους να μαντέψουν τι χρειάζεται, υποχωρεί στις επιθυμίες των άλλων, δεν μπορεί να πει όχι και αν το πει νιώθει ενοχές και απολογείται συνεχώς. Προσπαθεί να ευχαριστεί μονίμως τους άλλους καταπιέζοντας τον εαυτό του. Κάνει ό,τι του λένε, χωρίς να εκφράζει το πώς αισθάνεται γι' αυτό. Η παθητικότητα έχει σαν αποτέλεσμα τα άτομα αυτά να μην αποκτούν αυτό που θέλουν, να έχουν συσσωρευμένο θυμό, να αισθάνονται μοναξιά και να νιώθουν ότι καταπατούνται τα δικαιώματά τους. Συνήθως ένα παθητικό άτομο αισθάνεται ότι είναι αβοήθητο, θιγμένο, απογοητευμένο, ανήσυχο, θυμωμένο.

Β) επιθετική συμπεριφορά: η συμπεριφορά έχει περίπου τα αντίθετα χαρακτηριστικά από την παθητική. Τα επιθετικά άτομα διεκδικούν τα δικαιώματά τους σε βάρος των άλλων, χρησιμοποιούν απειλές και εξαναγκασμό για τα συναισθήματα και φέρονται εχθρικά. Συνήθως κυριαρχούν, ταπεινώνουν και κερδίζουν σε βάρος των άλλων. Οι άλλοι θυμώνουν μαζί τους και επιδιώκουν να τους εκδικηθούν γι' αυτό αποφεύγουν την παρέα και τη

συνεργασία μαζί τους. Τα επιθετικά άτομα αισθάνονται, θυμό, διάψευση, θλίψη, ενοχή, μοναξιά.

Γ) αποφασιστική (διεκδικητική ή με αυτοπεποίθηση) συμπεριφορά: τα άτομα με αποφασιστική ξεχωρίζουν γιατί υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους χωρίς να καταπατούν τα δικαιώματα των άλλων. Σέβονται τον εαυτό τους όσο και τους άλλους, έχουν αυτοπεποίθηση, αλλά όχι εγωισμό. Ζητούν ευγενικά αυτό που θέλουν, χωρίς να θίγουν τα συμφέροντα των άλλων και συνήθως το αποκτούν. Τα αντίστοιχα αποτελέσματα είναι ότι κερδίζουν το σεβασμό και την αγάπη των άλλων, δεν αισθάνονται καταπιεσμένοι, δε νιώθουν ενοχές και αποκτούν πολλούς φίλους. Τα συναισθήματα που νιώθουν είναι ικανοποίηση από τον εαυτό τους, αυτοπεποίθηση, δύναμη, αγάπη και ευχαρίστηση

- ✓ Προτού προχωρήσουν στη συζήτηση η συντονίστρια/τής ζητά από τους εθελοντές/ντριες να «ξεσκονιστούν» και να «βγάλουν» από πάνω τους τον ρόλο που ερμήνευσαν (de-rolling).
- ✓ Η διαδικασία ολοκληρώνεται με συζήτηση στην ολομέλεια (15').

Ενδεικτικές ερωτήσεις

- Πώς νιώθει αυτός που ζητάει;;
- Πώς νιώθει αυτός που του ζητούν;
- Τι μας δυσκολεύει στο να έχουμε αποφασιστική συμπεριφορά;
- Τι μας διευκολύνει στο να έχουμε αποφασιστική συμπεριφορά;

Κάποιες επισημάνσεις από τον συντονιστή/στρια για αποτελεσματική αποφασιστική συμπεριφορά: ξεκαθαρίζουμε τι θέλουμε για τη συγκεκριμένη περίπτωση. Σωστή εκτίμηση του χώρου και του χρόνου. Λέμε αυτό που θέλουμε με ειλικρίνεια, σαφήνεια, αμεσότητα. Η γλώσσα του σώματος παίζει σημαντικό ρόλο, όταν υποστηρίζει τα όσα λέγονται, αποφασιστικός τόνος της φωνής και το να κοιτάς στα μάτια αυτόν στον οποίο απευθύνεσαι. Υπενθύμισε στον εαυτό σου τα δικαιώματά σου.

Σημαντική υπενθύμιση: Κάθε σχέση για να προχωρήσει χρειάζεται συναίνεση

Τελειώνοντας όλοι οι μαθητρίες/τές σε ένα post it που θα κολληθεί στον τοίχο της τάξης με blue tack –σε κόλα Α3 ή σε χαρτί του μέτρου- θα μοιραστούν με μία φράση ή ένα μικρό σχέδιο το πώς αισθάνθηκαν σχετικά με τη διαδικασία ή τι έμαθαν. Φεύγοντας θα πάρουν ένα αντίγραφο με τους τρεις τύπους συμπεριφοράς (Φύλλο Εργασίας II) .

Επισήμανση:

α) Καλό θα ήταν η υλοποίηση του εργαστηρίου να γίνει αφού έχουν χτιστεί οι σχέσεις στην ομάδα λόγω του ευαίσθητου περιεχομένου του.

β) το περιεχόμενο του εργαστηρίου μπορεί να φέρει στην επιφάνεια «εξομολογήσεις» από μέλη της ομάδας. Η/ο συντονίστρια/τής θα μπορούσε μόνο να «ακούσει» και να γίνει γέφυρα σύνδεσης τους μέλους της ομάδας με εξειδικευμένο φορέα της κοινότητας-εφόσον αυτό το επιθυμεί. Ενδεικτικά αναφέρονται κάποιοι φορείς στο Παράρτημα με τις δυνητικές συνεργασίες σχολικής κοινότητας και φορέων

γ) εναλλακτικά, στην περίπτωση που η/ο συντονίστρια/στής στο τέλος του εργαστηρίου επιθυμεί, μπορεί να αξιοποιήσει φύλλο ποιοτικής αξιολόγησης (δες στο εκπαιδευτικό υλικό «Διαμορφώνοντας υγιείς σχέσεις ανάμεσα στα φύλα», Πρώτος άξονας, ΕΥ ΖΗΝ, Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση, Πλατφόρμα 21+)

δ) το εργαστήριο μπορεί να ενισχυθεί με προεκτάσεις του στα μαθήματα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, της Οικιακής Οικονομίας, της Λογοτεχνίας και της Γλώσσας, των Εικαστικών, της Πληροφορικής

Φύλλο Εργασίας I

Η Μαρία, 14 χρονών, μαθήτρια της Β΄ Γυμνασίου και ο Γιάννης, 15 χρονών, μαθητής της Γ΄ Γυμνασίου έχουν μια ρομαντική σχέση εδώ και έξι μήνες. Συζητούν, πηγαίνουν βόλτες, ανταλλάσσουν μηνύματα, αγκαλιές και φιλιά. Ο Γιάννης τον τελευταίο καιρό αρχίζει να πιέζει τη Μαρία να ολοκληρώσουν τη σχέση τους. Χρησιμοποιεί επιχειρήματα του τύπου: «όλοι οι φίλοι μου έχουν προχωρήσει», « η Κωνσταντίνα περιμένει ένα νεύμα μου και θα το κάνει», «έχεις κάτι αντιλήψεις...», «αν δεν το κάνεις να μη βλέπουμε».

Η Μαρία ανταποκρίνεται με τρεις τρόπους: την πρώτη φορά παθητικά (Α), τη δεύτερη φορά επιθετικά (Β) και την Τρίτη φορά αποφασιστικά (Γ).

Παθητική, επιθετική, αποφασιστική συμπεριφορά

Το κάθε άτομο τις περισσότερες φορές έχει τον ίδιο τύπο συμπεριφοράς μπορεί όμως να τον εναλλάσσει ανάλογα με την περίπτωση. Στη βιβλιογραφία αναφέρονται τρεις τύποι συμπεριφοράς των ανθρώπων:

Α) παθητική συμπεριφορά: το άτομο που έχει παθητική συμπεριφορά δεν διεκδικεί τα δικαιώματά του, δεν εκφράζει τις επιθυμίες και περιμένει από τους άλλους να μαντέψουν τι χρειάζεται, υποχωρεί στις επιθυμίες των άλλων, δεν μπορεί να πει όχι και αν το πει νιώθει ενοχές και απολογείται συνεχώς. Προσπαθεί να ευχαριστεί μονίμως τους άλλους καταπιézοντας τον εαυτό του. Κάνει ό,τι του λένε, χωρίς να εκφράζει το πώς αισθάνεται γι' αυτό. Η παθητικότητα έχει σαν αποτέλεσμα τα άτομα αυτά να μην αποκτούν αυτό που θέλουν, να έχουν συσσωρευμένο θυμό, να αισθάνονται μοναξιά και να νιώθουν ότι καταπατούνται τα δικαιώματά τους. Συνήθως ένα παθητικό άτομο αισθάνεται ότι είναι αβοήθητο, θιγμένο, απογοητευμένο, ανήσυχο, θυμωμένο.

Β) επιθετική συμπεριφορά: η συμπεριφορά έχει περίπου τα αντίθετα χαρακτηριστικά από την παθητική. Τα επιθετικά άτομα διεκδικούν τα δικαιώματά τους σε βάρος των άλλων, χρησιμοποιούν απειλές και εξαναγκασμό για τα συναισθήματα και φέρονται εχθρικά. Συνήθως κυριαρχούν, ταπεινώνουν και κερδίζουν σε βάρος των άλλων. Οι άλλοι θυμώνουν μαζί τους και επιδιώκουν να τους εκδικηθούν γι' αυτό αποφεύγουν την παρέα και τη συνεργασία μαζί τους. Τα επιθετικά άτομα αισθάνονται, θυμό, διάψευση, θλίψη, ενοχή, μοναξιά.

Γ) αποφασιστική (διεκδικητική ή με αυτοπεποίθηση) συμπεριφορά: τα άτομα με αποφασιστική ξεχωρίζουν γιατί υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους χωρίς να καταπατούν τα δικαιώματα των άλλων. Σέβονται τον εαυτό τους όσο και τους άλλους, έχουν αυτοπεποίθηση, αλλά όχι εγωισμό. Ζητούν ευγενικά αυτό που θέλουν, χωρίς να θίγουν τα συμφέροντα των άλλων και συνήθως το αποκτούν. Τα αντίστοιχα αποτελέσματα είναι ότι κερδίζουν το σεβασμό και την αγάπη των άλλων, δεν αισθάνονται καταπιεσμένοι, δε νιώθουν ενοχές και αποκτούν πολλούς φίλους. Τα συναισθήματα που νιώθουν είναι ικανοποίηση από τον εαυτό τους, αυτοπεποίθηση, δύναμη, αγάπη και ευχαρίστηση.

Φύλλο Εργασίας II

Παθητική, επιθετική, αποφασιστική συμπεριφορά

«Το κάθε άτομο τις περισσότερες φορές έχει τον ίδιο τύπο συμπεριφοράς μπορεί όμως να τον εναλλάσσει ανάλογα με την περίπτωση. Στη βιβλιογραφία αναφέρονται τρεις τύποι συμπεριφοράς των ανθρώπων:

Α) παθητική συμπεριφορά: το άτομο που έχει παθητική συμπεριφορά δεν διεκδικεί τα δικαιώματά του, δεν εκφράζει τις επιθυμίες και περιμένει από τους άλλους να μαντέψουν τι χρειάζεται, υποχωρεί στις επιθυμίες των άλλων, δεν μπορεί να πει όχι και αν το πει νιώθει ενοχές και απολογείται συνεχώς. Προσπαθεί να ευχαριστεί μονίμως τους άλλους καταπιézοντας τον εαυτό του. Κάνει ό,τι του λένε, χωρίς να εκφράζει το πώς αισθάνεται γι'

αυτό. Η παθητικότητα έχει σαν αποτέλεσμα τα άτομα αυτά να μην αποκτούν αυτό που θέλουν, να έχουν συσσωρευμένο θυμό, να αισθάνονται μοναξιά και να νιώθουν ότι καταπατούνται τα δικαιώματά τους. Συνήθως ένα παθητικό άτομο αισθάνεται ότι είναι αβοήθητο, θιγμένο, απογοητευμένο, ανήσυχο, θυμωμένο.

Β) επιθετική συμπεριφορά: η συμπεριφορά έχει περίπου τα αντίθετα χαρακτηριστικά από την παθητική. Τα επιθετικά άτομα διεκδικούν τα δικαιώματά τους σε βάρος των άλλων, χρησιμοποιούν απειλές και εξαναγκασμό για τα συναισθήματα και φέρονται εχθρικά. Συνήθως κυριαρχούν, ταπεινώνουν και κερδίζουν σε βάρος των άλλων. Οι άλλοι θυμώνουν μαζί τους και επιδιώκουν να τους εκδικηθούν γι' αυτό αποφεύγουν την παρέα και τη συνεργασία μαζί τους. Τα επιθετικά άτομα αισθάνονται, θυμό, διάψευση, θλίψη, ενοχή, μοναξιά.

Γ) αποφασιστική (διεκδικητική ή με αυτοπεποίθηση) συμπεριφορά: τα άτομα με αποφασιστική ξεχωρίζουν γιατί υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους χωρίς να καταπατούν τα δικαιώματα των άλλων. Σέβονται τον εαυτό τους όσο και τους άλλους, έχουν αυτοπεποίθηση, αλλά όχι εγωισμό. Ζητούν ευγενικά αυτό που θέλουν, χωρίς να θίγουν τα συμφέροντα των άλλων και συνήθως το αποκτούν. Τα αντίστοιχα αποτελέσματα είναι ότι κερδίζουν το σεβασμό και την αγάπη των άλλων, δεν αισθάνονται καταπιεσμένοι, δε νιώθουν ενοχές και αποκτούν πολλούς φίλους. Τα συναισθήματα που νιώθουν είναι ικανοποίηση από τον εαυτό τους, αυτοπεποίθηση, δύναμη, αγάπη και ευχαρίστηση.

(Μεράκου, Κ, Κουρέα – Κρεμαστινού, Τζ. (2002). Αγωγή Υγείας με τη Βιωματική Μέθοδο Εκπαίδευσης. Σεξουαλική Υγεία. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας. Τομέας Δημόσιας και Διοικητικής Υγιεινής)

Παράδειγμα εφαρμογής της μεθοδολογίας υλοποίησης: Συναίνεση

Βαθμίδα: Γυμνάσιο

Διάρκεια: μία διδακτική ώρα.

Αριθμός συμμετεχουσών/όντων: ένα τμήμα

Διάταξη του χώρου: καρέκλες σε κύκλο μέσα στην τάξη

Μέθοδοι: βιωματική προσέγγιση, διεργασία ομάδας

Δεξιότητες: κοινωνικές δεξιότητες/αυτοδιαχείριση, διεκδικητικότητα, 4cs/ επικοινωνία, κριτική σκέψη, συνεργασία

Υλικά: φύλλο εργασίας, γλωσσάρι, φύλλα Α3 λευκά ή χαρτί του μέτρου, φύλλα Α4 λευκά και/ή χρωματιστά, blue tack, χρωματιστοί μαρκαδόροι,, post it

- ✓ Οι μαθήτρες/ές κάθονται σε κύκλο και η συντονίστρια/τής της ομάδας κάθεται μαζί τους στον κύκλο.
- ✓ Η συντονίστρια/τής ξεκινάει το εργαστήριο με ενδεικτική αναφορά στο ελληνικό #metoo και στα περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης και σεξουαλικής κακοποίησης που έχουν έρθει στην επικαιρότητα τον τελευταίο καιρό πχ τον βιασμό της 13χρονης μαθήτριας στην Κρήτη την ημέρα του Πάσχα από συνομήλικο συμμαθητή της. Επιπλέον κάνει αναφορά στις γυναικοκτονίες (περίπτωση Ελένης Τοπαλούδη). Ένα κομβικό σημείο στην πρόληψη τέτοιων γεγονότων αποτελεί η κατανόηση της έννοιας της συναίνεσης και η απουσία της στις προαναφερόμενες περιπτώσεις (5')
- ✓ Brainstorming με τη λέξη «συναίνεση». Οι σκέψεις των μαθητών/τριών γράφονται από την/τον εκπαιδευτικό στον πίνακα της τάξης ή σε κόλα Α3 ή χαρτί του μέτρου που είναι κολλημένο στον τοίχο της τάξης με blue tack (5')

Επισημάνση: Η συναίνεση είναι υποχρεωτική, δίνεται μετά από ενημέρωση και για συγκεκριμένο θέμα, αποφασίζεται ελεύθερα, μπορεί να αναστραφεί και προσφέρεται επειδή πραγματικά την εννοεί κάποια/ος. Η επισημάνση έχει γραφτεί από πριν από τον/την εκπαιδευτικό- σε χαρτί Α4, προτιμότερο θα ήταν σε χρωματιστό χαρτί- και μόλις ολοκληρωθεί το brainstorming τοποθετείται και αυτή στον τοίχο της τάξης.

- ✓ Χωρισμός του τμήματος σε τρεις ομάδες. Οι ομάδες συζητούν με αφορμή καταστάσεις που όλες/οι έχουν βιώσει και έχουν αισθανθεί κάποια στιγμή άβολα με τον τρόπο που τους φέρθηκε κάποιος/α σε σχέση με το σώμα τους και τα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά τους δικαιώματα (πειράγματα, αγγίγματα, ανέκδοτα, παρενόχληση στον φυσικό και εικονικό κόσμο), ως εξής:

Ομάδα Α: Πόσο εύκολο είναι να πει κάποια/ος όχι, ειδικά όταν υπάρχει φόβος για αντίποινα, άγνοια δικαιωμάτων, έλλειψη υποστηρικτικού πλαισίου. Για παράδειγμα «εάν δεν κάνεις αυτό που σου λέω κάποιες φωτογραφίες ή κάποιες συνομιλίες που ανταλλάξαμε και περιέχουν «ευαίσθητο υλικό» θα γίνουν γνωστές». «Πού θα μιλήσεις, θα σε πιστέψουν; Αυτά είναι αποδεκτά από όλους, εσένα σε πείραξε;»

Ομάδα Β: Πόσο εύκολη είναι η αποδοχή της άρνησης, ειδικά όταν κυριαρχούν σεξιστικές αντιλήψεις του τύπου «όταν ένα κορίτσι, ένα αγόρι ντυθεί όμορφα και βγει με κάποιον έξω για μια βόλτα, ένα ποτό σημαίνει ότι θέλει να κάνει και σεξ μαζί του». Ή «όταν έχει ένα αγόρι ή ένα κορίτσι φωτογραφίες με «ιδιαίτερα» ρούχα ή «ασυνήθιστες» πόζες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης η ανταπόκριση στην επικοινωνία σημαίνει ότι θέλει κάτι περισσότερο από μία απλή φιλική επαφή».

Ομάδα Γ: Πόσο εύκολο είναι να καταλάβει κάποια/ος ότι το ίσως δεν σημαίνει ναι; Υπάρχουν φορές που η απάντηση είναι ναι, παρόλο που αισθάνεται κάποιος/α άβολα με το αυτό που της/του ζητείται και γιατί; (10')

- ✓ Αφού συζητήσουν οι ομάδες γράφεται στο φύλλο εργασίας που έχουν πάρει συνοπτικά η αντίστοιχη στην ερώτηση που ανατέθηκε στην ομάδα απάντηση. Στη συνέχεια αναλαμβάνει την παρουσίαση στην ολομέλεια ένα μέλος της ομάδας. Εναλλακτικά η απάντηση της ομάδας μπορεί να είναι ένα σχέδιο ή ότι άλλο εμπνευστούν τα μέλη της. Ωφέλιμο θα ήταν για κάθε περίπτωση η/ο συντονίστρια/τής να έχει χρωματιστούς μαρκαδόρους και post it (ή και άλλα υλικά) σε ένα κουτί σε σημείο που θα είναι ορατά από τις μαθήτριες /τές και εφόσον τα χρειαστούν να τα αξιοποιήσουν
- ✓ Στην ολομέλεια γίνεται παρουσίαση από αντιπροσώπους των ομάδων και συζήτηση (15')
- ✓ Κλείνει η συζήτηση με το πώς φεύγουν τα μέλη της ομάδας/τάξης (10')

Επισημάνσεις:

α) Καλό θα ήταν η υλοποίηση του εργαστηρίου να γίνει αφού έχουν χτιστεί οι σχέσεις στην ομάδα λόγω του ευαίσθητου περιεχομένου του.

β) Η/ο συντονίστρια/τής στη συζήτηση θα μπορούσε να αναφερθεί στην κουλτούρα βιασμού. Επίσης στους φορείς που μπορεί να απευθυνθεί μια επιζήζασα /ένας επιζών ενός περιστατικού έμφυλης βίας για καταγγελία ή υποστήριξη.

Ενδεικτικά:

- τηλεφωνική κλήση στο Κέντρο Άμεσης Δράσης (100)/ειδικά για τις γυναίκες που δεν μπορούν να μιλήσουν τηλεφωνικά, υπάρχει και η δυνατότητα αποστολής γραπτού μηνύματος (SMS) στο 100, αναφέροντας την ακριβή διεύθυνση, ονοματεπώνυμο και

το είδος της επείγουσας ανάγκης (π.χ. «κινδυνεύει η ζωή μου», «δέχομαι βία από τον/τη σύζυγό μου»)

- Υπηρεσίες Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας
- 15900, Τηλεφωνική Γραμμή SOS, Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, όλο το 24ωρο/ 365 ημέρες, www.womensos.gr, www.isotita.gr
- 197 - Τηλεφωνική γραμμή Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης, όλο το 24ωρο/365 ημέρες, www.ekka.org.gr
- Συμβουλευτικά Κέντρα ΚΕΘΙ/ΓΓ/ΟΤΑ
- Ξενώνες Φιλοξενίας Φορέων και Δήμων
- Τομέας Ίσης Μεταχείρισης του Συνηγόρου του Πολίτη
- Άλλοι φορείς (Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών Διοτίμα, Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά της Βίας, Orlando LGBT+ ψυχική υγεία χωρίς στίγμα, Γραμμή Ψυχολογικής Στήριξης “11528 – ΔΙΠΛΑ ΣΟΥ” για λεσβίες, γκέι, αμφί, τρανς, τις οικογένειές τους και για εκπαιδευτικούς)

γ) το περιεχόμενο του εργαστηρίου μπορεί να φέρει στην επιφάνεια «εξομολογήσεις» από μέλη της ομάδας. Η/ο συντονίστρια/τής θα μπορούσε μόνο να «ακούσει» και να γίνει γέφυρα σύνδεσης του μέλους της ομάδας με εξειδικευμένο φορέα της κοινότητας, εφόσον αυτό το επιθυμεί. Ενδεικτικά αναφέρονται κάποιοι φορείς παραπάνω.

δ) εναλλακτικά, στην περίπτωση που η/ο συντονίστρια/στής στο τέλος του εργαστηρίου επιθυμεί, μπορεί να αξιοποιήσει φύλλο ποιοτικής αξιολόγησης για μαθητές /τριες (δες στο εκπαιδευτικό υλικό «Διαμορφώνοντας υγιείς σχέσεις ανάμεσα στα φύλα», Πρώτος άξονας, ΕΥ ΖΗΝ, Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση, Πλατφόρμα 21+)

ε) το εργαστήριο μπορεί να ενισχυθεί με προεκτάσεις του στα μαθήματα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, της Οικιακής Οικονομίας, της Λογοτεχνίας και της Γλώσσας, των Εικαστικών, της Πληροφορικής

Φύλλο εργασίας

Οι ομάδες συζητούν:

Ομάδα Α: Πόσο εύκολο είναι να πει κάποιος/α όχι, ειδικά όταν υπάρχει φόβος για αντίποινα, άγνοια δικαιωμάτων, έλλειψη υποστηρικτικού πλαισίου. Για παράδειγμα «εάν δεν κάνεις αυτό που σου λέω κάποιες φωτογραφίες ή κάποιες συνομιλίες που ανταλλάξαμε και περιέχουν «ευαίσθητο υλικό» θα γίνουν γνωστές»

Ομάδα Β: Πόσο εύκολη είναι η αποδοχή της άρνησης, ειδικά όταν κυριαρχούν σεξιστικές αντιλήψεις του τύπου «όταν ένα κορίτσι, ένα αγόρι ντυθεί όμορφα και βγει με κάποιον έξω για μια βόλτα, ένα ποτό σημαίνει ότι θέλει να κάνει και σεξ μαζί του». Ή «όταν ένα αγόρι ή ένα κορίτσι έχει φωτογραφίες με «ιδιαιτέρα» ρούχα ή «ασυνήθιστες» πόζες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η ανταπόκριση στην επικοινωνία σημαίνει ότι θέλει κάτι περισσότερο από μία απλή φιλική επαφή»

Ομάδα Γ: Πόσο εύκολο είναι να καταλάβει κάποιος/α ότι το ίσως δεν σημαίνει ναι; Υπάρχουν φορές που η απάντηση είναι ναι, παρόλο που αισθάνεται κάποιος/α άβολα με το αυτό που του/της ζητείται και γιατί;

Γλωσσάρι

Καταιγισμός ιδεών: είναι μια πολύ χρήσιμη τεχνική στις περιπτώσεις που εισάγεται ένα νέο θέμα προς συζήτηση. Ενθαρρύνεται η συμμετοχή και το μοίρασμα ιδεών, γρήγορα και αυθόρμητα, ακόμη και αν δεν είναι απόλυτα γνωστό το ζήτημα. Ο τρόπος έκφρασης των ιδεών θυμίζει «καταιγίδα» και όλες οι ιδέες είναι αποδεκτές. (HOMBAT, Trainers Manual, Cypriot edition, 2018)

«Γυναικοκτονία (Femicide), σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας είναι η ανθρωποκτονία από πρόθεση γυναικών επειδή είναι γυναίκες. Η γυναικοκτονία συνήθως διαπράττεται από άντρες αλλά κάποιες φορές συνεργούν και γυναίκες, συνήθως μέλη της ίδιας οικογένειας. Στις περισσότερες περιπτώσεις γυναικοκτονία διαπράττει σύντροφος ή πρώην σύντροφος που συνήθως είχε και μακρόχρονη κακοποιητική συμπεριφορά, απειλούσε, κακοποιούσε ή/και εκφόβιζε τη γυναίκα, η οποία πολύ συχνά βρίσκεται σε θέση φυσικής ή/και οικονομικής αδυναμίας σε σχέση με αυτόν». Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του βιασμού και της γυναικοκτονίας της Ελένης Τοπαλούδη στη Ρόδο, από δύο νεαρούς άντρες με τους οποίους αρνήθηκε να συνευρεθεί ερωτικά (<https://diotima.org.gr/gynaikoktonia-i-proti-aitia-thanatoy/>)

Κουλτούρα βιασμού ορίζεται το σύμπλεγμα των πεποιθήσεων, το οποίο ενθαρρύνει τη σεξουαλική επιθετικότητα των ανδρών και υποστηρίζει τη βία κατά των γυναικών (<https://medinstgenderstudies.org/>)

Το **#metoo** είναι ένα κοινωνικό κίνημα διεθνούς εμβέλειας όπου γυναίκες και άνδρες καταγγέλλουν δημόσια και επώνυμα περιστατικά βίας και σεξουαλικής κακοποίησης. Η φράση «Me Too» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά σε αυτό το πλαίσιο το 2006, στο Myspace, από το θύμα σεξουαλικής παρενόχλησης και ακτιβίστρια Tarana Burke. Στην Ελλάδα ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2018 με αφορμή την καταγγελία της Ολυμπιονίκη Σοφίας Μπεκατώρου και ακολούθησαν πολλές καταγγελίες για τους χώρους του πολιτισμού, του αθλητισμού, της δημοσιογραφίας, της πολιτικής (<https://metoogreece.gr/>)

Πίνακας με ενδεικτικές παραπομπές στο ΠΣ ανά τάξη και σχολικά εγχειρίδια

ΤΑΞΗ	ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ
A ΓΥΜΝ	ΑΡΧΑΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	ΟΔΥΣΣΕΙΑ (σχέσεις, στερεότυπα φύλων)
A ΓΥΜΝ	ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ Α ΓΥΜΝ.	Κεφ 1. Η οικογένεια και ο κοινωνικός περίγυρος (Η οικογένεια-Η ελληνική οικογένεια, Οικογενειακή αγωγή, Ο κοινωνικός περίγυρος- Μορφές διαπροσωπικών σχέσεων, Επικοινωνία και προβλήματα-Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, Η κοινωνικότητα των νέων)
A ΓΥΜΝ	ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ Β ΓΥΜΝ.	Κεφ. 8. Αγωγή υγείας (Νοσήματα και ασθένειες, Πρόληψη, Εφηβεία-Διαφυλικές σχέσεις) Κεφ. 10 Προετοιμασία για το μέλλον (ο ρόλος της οικογένειας, γάμος και οικογένεια, σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας) ενδοοικογενειακή βία
A ΓΥΜΝ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	Αξιοποιώντας τα ΚΕΦ. 2,3,4,5 θα μπορούσε να ακολουθηθεί η διαδικασία που προτείνεται για να κατασκευαστούν μέσα αντισύλληψης όπως είναι το σπιράλ ή το διάφραγμα
A ΓΥΜΝ	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ	ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ Β΄. Θεός και άνθρωπος στην Ορθόδοξη Παράδοση: μια σχέση ζωής. Υποεν. 5. Η ισοτιμία του άνδρα και της γυναίκας. Ο άνθρωπος υπάρχει μόνο όταν αγαπάει και αγαπιέται (συναισθήματα, φιλία, έρωτας, συντροφικότητα) Υποεν.7 Αγία Φιλοθέη, μια ξεχωριστή γυναίκα Δ΄ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ. Ο Θεός γίνεται άνθρωπος: Το πιο συγκλονιστικό γεγονός της ιστορίας του ανθρώπου. Υποεν 13. Αποδέχεται και συνομιλεί χωρίς διακρίσεις με άντρες και γυναίκες.(Διάλογος με τη Σαμαρείτισσα)
A ΓΥΜΝ	ΒΙΟΛΟΓΙΑ	ΚΕΦ 6. Αναπαραγωγή.6.4. Η αναπαραγωγή στον άνθρωπο. Τελευταίες εξελίξεις
A ΓΥΜΝ.	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ	ενότητα 1: γνωρίζω τον υπολογιστή. Γίνεται αναφορά στον Άλαν Τούριγκ Αναφορά στην ΛΟΑΤΚΙ ταυτότητά του και στην ιστορία του
A ΓΥΜΝ.	ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	ΕΝΟΤΗΤΕΣ Ο άνθρωπος και η φύση • Πόλη – Ύπαιθρος, Οικογενειακές σχέσεις, Η αγάπη για τους συνανθρώπους μας • Οι φιλικό δεσμοί • Η αγάπη. Σύνδεση με την εφηβεία και τα χαρακτηριστικά της, τις σχέσεις στην οικογένεια. Η γυναίκα στα κείμενα και στα ποιήματα
A ΓΥΜΝ	ΑΓΓΛΙΚΑ	UNIT 5 TIMES CHANGE! From generation to generation! Αλλάζουν πολλά από γενιά σε γενιά, αλλάζει και η μορφή των σχέσεων UNIT 7 TOMORROW AND ... BEYOND! In the year 2525! Οικογενειακός προγραμματισμός
B ΓΥΜΝ	ΑΡΧΑΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	ΙΛΙΑΔΑ (στερεότυπα φύλων, σχέσεις, η γυναίκα ως λάφυρο, φιλία)

B ΓΥΜΝ.	ΙΣΤΟΡΙΑ	ΚΕΦ 5,6,7. Βυζάντιο. Η διπλωματία μέσω του γάμου. Ποιος ο ρόλος της γυναίκας
B ΓΥΜΝ.	ΓΛΩΣΣΑ	ΕΝΟΤΗΤΑ ΦΙΛΙΑ-ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ (στερεότυπα φύλων)
B ΓΥΜΝ.	ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ	Ενότητα 3 ^η . Οι κάτοικοι της Ευρώπης. Μάθ 30. Τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού της Ευρώπης. Μαθ. 31. Ο πληθυσμός της Ελλάδας. Μαθ. 32. Τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά των Ευρωπαίων (σύνδεση με το θέμα των γάμων σε μικρή ηλικία/αναγκαστικών γάμων και τις επιβλαβείς πρακτικές-ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων. Αφορούν κυρίως άτομα από μεταναστευτικές ροές)
B ΓΥΜΝ.	Λογοτεχνία	ΕΝΟΤΗΤΑ Οικογενειακές σχέσεις, Αθλητισμός, Η αγάπη για τους συνανθρώπους μας • Οι φιλικό δεσμοί • Η αγάπη. Ρόλοι γυναικών, η γυναίκα στους αρχαίους ολυμπιακούς αγώνες, πρώτη αγάπη
B ΓΥΜΝ.	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΚΕΦ.3,4. Δημιουργείται μια μονάδα παραγωγής προφυλακτικών ανδρικών και γυναικείων ή φαρμακευτικών σκευασμάτων (αντισυλληπτικών χαπιών/χαπιού της επόμενης μέρας)
B ΓΥΜΝ.	ΑΓΓΛΙΚΑ	Nine 'Keeping up appearances Status and clothes .Σύνδεση με την εικόνα σώματος και τη μόδα
B ΓΥΜΝ.	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ	Ενότητα 1: ΓΝΩΡΙΖΩ ΤΟΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗ ΩΣ ΕΝΙΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ. Η αλλοίωση των δεδομένων εξαιτίας της χρήσης των νέων τεχνολογιών (μία φωτογραφία, ένα video). Η αλλοίωση μιας προσωπικής φωτογραφίας και η τοποθέτησή της σε σελίδες ερωτικού περιεχομένου
B,Γ ΓΥΜΝ.	ΒΙΟΛΟΓΙΑ	ΚΕΦ 4. Οι ασθένειες και οι παράγοντες που σχετίζονται με την εμφάνισή τους.4.2 Ασθένειες, αναφορά στο AIDS και στα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα (εξελίξεις στην αντιρετροϊκή αγωγή, οροθετικότητα, σιγματισμός, αορατότητα και περιθωριοποίηση των ασθενών)
B ΓΥΜΝ.	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ	Α΄ Θεματική Ενότητα: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη»: Η εξάπλωση της Εκκλησίας στην οικουμένη. Υποεν 1,2,3.Δικαιώματα, ισοτιμία και συνύπαρξη
Γ ΓΥΜΝ.	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ	2. Κοινωνικές ομάδες (Διακρίσεις και χαρακτηριστικά των κοινωνικών ομάδων) 6. Κοινωνικά Προβλήματα (προσδιορισμός και συνέπειες, αίτια και αντιμετώπιση, φτώχεια, ανεργία, καταναλωτισμός, αγωγή καταναλωτών, αθλητισμός και βία) 12.Δικαιώματα και υποχρεώσεις (αντιστοιχία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, προστασία των δικαιωμάτων, τα ατομικά δικαιώματα, τα πολιτικά δικαιώματα, τα κοινωνικά δικαιώματα). Σε όλα τα προαναφερόμενα μπορεί να γίνει αναφορά στα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα, όπως και στα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων

Γ ΓΥΜΝ.	ΙΣΤΟΡΙΑ	Κεφ.1 Γαλλική Επανάσταση/Διαφωτισμός. Η αορατότητα των γυναικών σε μεγάλες ιστορικές στιγμές. Η περίπτωση της Εμιλί ντε Σατελέ Β Παγκ. Πόλεμος: περίπτωση Βίλεμ Αροντέους (Ολλανδία) και Άλαν Τούρινγκ (Αγγλία). Θετικά ΛΟΑΤΚΙ + Πρόσωπα.
Γ ΓΥΜΝ	ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	Δημοτικά τραγούδια (Του γιοφουριού της Άρτας), κρητική λογοτεχνία (Ερωφίλη, Ερωτόκριτος), αυτοβιογραφία (Ελ. Μουτζά-Μαρτινέγκου), Κ. Πολίτης: Η γνωριμία με τη Μόνικα, Μ. Πολυδούρη: Γιατί μ' αγάπησες, Γ. Βιζυηνός: στο χαρέμι. Αποτυπώσεις γυναικών, έρωτας, γάμος
Γ ΓΥΜΝ	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ	Α' Θεματική Ενότητα: Η Ορθόδοξη Εκκλησία σήμερα. Υποεν. 4 «Σώμα που λειτουργεί με όλα τα μέλη». Διαφορετικότητα και ποικιλομορφία Β' Θεματική Ενότητα: Η πρόταση ζωής της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Υποενότητα 1. ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ. 2. Η ζωή είναι ατομική πορεία ή σχέση; Σύνδεση με τη δημιουργία φιλικών, ρομαντικών, ερωτικών σχέσεων Δ' Θεματική Ενότητα: Ο σεβασμός του άλλου στην Ορθόδοξη παράδοση. Υποεν Ι, ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ ΓΙΑ ΜΑΣ Ο «ΑΛΛΟΣ». 1. Ο άλλος ως ξένος. Από τον «μακρινό» στον «ανεπιθύμητο». Σύνδεση με τη συμπερίληψη
Γ ΓΥΜΝ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ	Ενότητα 2: Χρήση εργαλείων έκφρασης, επικοινωνίας, ανακάλυψης και δημιουργίας. Σύνδεση με δημιουργίες σε ηλεκτρονική μορφή: πόστερ, φυλλάδια, εφημεριδάκια, παιχνίδια, παρουσιάσεις βασισμένα στη θεματολογία της περιεκτικής σεξουαλικής αγωγής .Παιχνίδια
Γ ΓΥΜΝ	ΑΓΓΛΙΚΑ	Unit 2, Teen idols, Unit 6, Keeping traditions and customs alive! St. Valentine's Day. Τα νεανικά είδωλα, οι εφηβικοί έρωτες με ηθοποιούς, τραγουδιστές, εκπαιδευτικούς. Γιορτή του Αγ. Βαλεντίνου, πώς γιορτάζεται ο έρωτας, η αγάπη
Γ ΓΥΜΝ	ΓΛΩΣΣΑ	ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΙΡΗΝΗ ΕΝΕΡΓΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ (σύνδεση με τα στερεότυπα των φύλων, τα ΛΟΑΤΚ+ θέματα, η κουλτούρα του βιασμού ως τακτική στους πολέμους, είμαι ενεργός πολίτης ως προς τα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά μου δικαιώματα)
Γ ΓΥΜΝ	ΑΡΧΑΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	ΕΛΕΝΗ (μια ασυνήθιστη γυναίκα)

<p>A,Β,Γ ΓΥΜΝ</p>	<p>ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ</p>	<p>ΚΕΦ 1. Η γυναίκα στους αρχαίους ολυμπιακούς αγώνες ΚΕΦ. 2 Ποδόσφαιρο γυναικών ΚΕΦ.5 Φαρμακοδιέγερση στα σπορ. Μια ανέντιμη και επικίνδυνη για την υγεία συμπεριφορά (σύνδεση με την ανάγκη για ωραίο και ελκυστικό σώμα) Η βία στα γήπεδα καταστρέφει τις ομάδες, τους θεατές, τους αθλητές, τον αθλητισμό (σύνδεση με τη σεξιστική και ομοφοβική γλώσσα των συνθημάτων και των άρθρων στα αθλητικά ΜΜΕ και τα αντίστοιχα ηλεκτρονικά μέσα)</p>
------------------------------	----------------------------	--

Πίνακας με ενδεικτικά παραδείγματα και παραπομπή σε δοκιμασμένα προγράμματα της Σχολικής Ζωής και Σχολικών Δραστηριοτήτων

ΤΙΤΛΟΣ	
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ
<p>Διαμορφώνοντας υγιείς σχέσεις ανάμεσα στα φύλα (ΣΤ΄ Δημ. , Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου), Αγωγή Υγείας Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Α΄ Αθήνας</p>	<p>εργαστήριο ευαισθητοποίησης μαθητών/τριών σε ζητήματα σεξουαλικής Αγωγής με τη διεργασία ομάδας. Το περιεχόμενό του βασίζεται στη θεματολογία της Περιεκτικής Σεξουαλικής Αγωγής (Comprehensive Sexuality Education) Πρώτος Θεματικός Άξονας, Ζω καλύτερα ΕΥ ΖΗΝ, Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση, Πλατφόρμα 21+ 4Cs/Κοινωνικές Δεξιότητες</p>
<p>Αισθάνομαι ασφαλής στο πολύχρωμο σχολείο μου (ΣΤ΄ Δημ., Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου), Αγωγή Υγείας Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Α΄ Αθήνας</p>	<p>Τρία εργαστήρια με μελέτες περίπτωσης περιστατικών έμφυλης βίας που αναφέρονται σε ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα. Στόχος η δημιουργία ενός ασφαλούς συμπεριληπτικού σχολείου με ορατότητα όλων των ταυτοτήτων και χωρίς στίγμα . Τρίτος Θεματικός Άξονας, Ενδιαφέρομαι και Ενεργώ- Κοινωνική Συναίσθηση και Ευθύνη. Αλληλοσεβασμός και Διαφορετικότητα, Πλατφόρμα 21+ 4Cs/Κοινωνικές Δεξιότητες</p>
<p>Προχωρώντας μπροστά, Πολύχρωμο Σχολείο</p>	<p>Δραστηριότητες με υλικό με έμφαση στην προάσπιση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ μαθητριών/-τών, αλλά και μαθητριών/-τών των οποίων τα εξωτερικά χαρακτηριστικά ή/και η συμπεριφορά δεν εναρμονίζονται με τα έμφυλα στερεότυπα, με αποτέλεσμα να υφίστανται ομοφοβικό σχολικό εκφοβισμό και κοινωνικό αποκλεισμό. Πλατφόρμα 21+ 4Cs/Κοινωνικές Δεξιότητες</p>
<p>«Οι σχέσεις στην εφηβεία» (Α΄, Β΄ Γυμνασίου ή και Γ΄ Γυμνασίου), Υπουργείο Υγείας</p>	<p>Δραστηριότητες με εκπαιδευτικό υλικό για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του μαθητικού πληθυσμού στο πλαίσιο της αγωγής υγείας για τη Σεξουαλική και Αναπαραγωγική Υγεία.</p>

	http://iep.edu.gr/el/sex-education 4Cs/Κοινωνικές Δεξιότητες
«Αντισύλληψη στην εφηβεία» (Γ Γυμνασίου), Υπουργείο Υγείας	Δραστηριότητες με εκπαιδευτικό υλικό για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του μαθητικού πληθυσμού στο πλαίσιο της αγωγής υγείας για τη Σεξουαλική και Αναπαραγωγική Υγεία. http://iep.edu.gr/el/sex-education 4Cs/Κοινωνικές Δεξιότητες
«Σεξουαλικά Μεταδιδόμενες Λοιμώξεις» (Γ Γυμνασίου), Υπουργείο Υγείας	Δραστηριότητες με εκπαιδευτικό υλικό για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του μαθητικού πληθυσμού στο πλαίσιο της αγωγής υγείας για τη Σεξουαλική και Αναπαραγωγική Υγεία. http://iep.edu.gr/el/sex-education 4Cs/Κοινωνικές Δεξιότητες
«Σπάζοντας τον κύκλο» (Γ Γυμνασίου), G-ALL, GENDER ALLIANCE INITIATIVE – Η ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ	βιωματικό εργαστήριο ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης για την ισότητα των φύλων vgkosmos@gmail.com 4Cs/Κοινωνικές Δεξιότητες
Ένα εργαστήριο για μαθητές και μαθήτριες με αφορμή το βιβλίο «Ο Σάιμον ενάντια στην ανθρωπότητα» και θέμα τη σεξουαλική αγωγή και τις έμφυλες ταυτότητες (Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση), Αγωγή Υγείας Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Α΄ Αθήνας	Διαδικτυακό βιωματικό εργαστήριο για μαθητές/τριες, εκπαιδευτικούς και γονείς με αφορμή ένα βιβλίο https://www.patakis.gr/eventview/20268/Mhnas-Efhveias-Noemvrios-2020/ 4Cs/Κοινωνικές Δεξιότητες
ί'm set (B ,Γ Γυμνασίου), Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού	το πρόγραμμα δημιουργήθηκε για την προώθηση της εφαρμογής της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης (ΠΣΔ) στη Μέση Εκπαίδευση συγκεκριμένα για την Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου όπως περιλαμβάνεται στο Πρόγραμμα Σπουδών της Αγωγής Υγείας (ΠΣΑΥ) του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (ΥΠΠ) της Κύπρου https://www.familyplanning.org.cy/ 4Cs/Κοινωνικές Δεξιότητες

Παράρτημα με περιγραφή ενδεικτικών δράσεων

Ενδεικτικές δράσεις για τη θεματολογία της περιεκτικής σεξουαλικής αγωγής θα μπορούσαν να είναι:

- ✓ Συνεργασία με εξειδικευμένους δημόσιους φορείς (Συνήγορος του Παιδιού, Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων, Κέντρο Οικογενειακού Προγραμματισμού της Α΄ Μαιευτικής και Γυναικολογικής Κλινικής του Γενικού Νοσοκομείου Αθηνών ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, Κέντρα Υγείας
- ✓ Συνεργασία με εξειδικευμένες ΜΚΟ (ORLANDO LGBT+ ψυχική υγεία χωρίς στίγμα, Γραμμή Ψυχολογικής Στήριξης “11528 – ΔΙΠΛΑ ΣΟΥ” για λεσβίες, γκέι, αμφί, τρανς, τις οικογένειές τους και για εκπαιδευτικούς, Πολύχρωμο Σχολείο, Ελληνική Εταιρεία Οικογενειακού Προγραμματισμού

- ✓ Συνεργασία με τα Κέντρα Πρόληψης των Εξαρτήσεων & Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας του ΟΚΑΝΑ
- ✓ Αξιοποίηση προγραμμάτων και δράσεων (προγράμματα σχολικών δραστηριοτήτων, ευρωπαϊκά προγράμματα, προγράμματα φορέων λχ το Youth4love της Action Aid, το «Εσύ και Εγώ μαζί» της Διεθνούς Αμνηστίας
- ✓ Οργάνωση ολιστικών παρεμβάσεων ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης για τους πληθυσμούς - στόχους της σχολικής κοινότητας (μαθήτριες και μαθητές, εκπαιδευτικούς, γονείς και κηδεμόνες, σχολικό προσωπικό)
- ✓ Αξιοποίηση ειδικών ημερών (ενδεικτικά: Ευρωπαϊκή Ημέρα για την Προστασία των Παιδιών ενάντια στη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση, Ημέρα των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Ημέρα για την ενδοσχολική βία, Ημέρα Ασφαλούς διαδικτύου). Επισήμανση: χρειάζεται να γίνεται σαφής αναφορά στην έμφυλη βία, στον ψηφιακό και στον φυσικό κόσμο, η οποία συνδέεται με περιστατικά εκφοβισμού (ομοφοβικού, τρανσφοβικού, ιντερφοβικού/για intersex άτομα και αμφιφοβικού/για αμφιφυλόφυλα άτομα) και βίας σε άτομα που έχουν διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό, ταυτότητα, χαρακτηριστικά και έκφραση φύλου
- ✓ Αξιοποίηση Ημερών που δεν παραπέμπουν στη θεματολογία. Λχ Ημέρα του βιβλίου: αφιέρωμα σε βιβλία κατάλληλα για την ηλικία που σχετίζονται με το αντικείμενο σε πεζό και ποιητικό λόγο. Βιβλία σχετικά με την εφηβεία, τις ρομαντικές και ερωτικές σχέσεις, την ποικιλομορφία των οικογενειών, την έμφυλη βία, τις σχέσεις την εποχή του διαδικτύου
- ✓ Αξιοποίηση σχολικών εορτών και εκδρομών/εκπαιδευτικών επισκέψεων για υποστήριξη του αντικειμένου (πχ επίσκεψη σε μουσεία για να προσεγγίσουν οι μαθήτριες και οι μαθητές το γυμνό σώμα μέσα από την τέχνη)
- ✓ Προβολή κατάλληλων ταινιών και βίντεο με σαφή διάκριση από την πορνογραφία
- ✓ Δράσεις που στοχεύουν στην κατάρριψη μύθων, στον αποστιγματισμό και στην ορατότητα για θέματα όπως η τοξική αρρενωπότητα, η βία που συνδέεται με το φύλο, η HIV λοίμωξη

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πράξη: «Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις δεξιότητες μέσω εργαστηρίων» (MIS 5092064)

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
«ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ 2014-2020»
που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)

This work is licensed under Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International.
To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη